

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiune

„BISERICA și ȘCOLA.”

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 616/1900.

Esamenul de calificațiune cu candidații la preoție, prescriș prin Statutul organic și prin Regulamentul special, se va ținea **Marti în 15/27. Februarie a. c.** în localitatea îndătinată, cu începere la ora 9, înainte de amezezi.

Ceea ce se aduce la cunoștința tuturor, pe cari îi privește.

Arad, la 28 Ianuarie 1900.

Consistoriul gr. or. rom. din Arad:

Iosif Goldis, m. p.
Episcop.

Rolul învățătorului român în societate.

Doi factori principali înrînușe și determină desvoltarea vieții morale și intelectuale a poporului: preotul și învățătorul.

În doi articoli precedenți am arătat rolul preotului ca învățător al poporului, vom reflecta acum la rolul învățătorului însuși, în societate, și față de popor.

Fără îndoială, una din cele mai importante datorințe ale învățătorului este aceea de a considera școala ca ocupațiunea sa principală. În sufletul poporului încă nu s'a putut imprima deajuns pretutindeni dorul de binefaceri și foloasele instrucțiunii.

Cui incumbă această nobilă și sacră misiune de a convinge pe țeran, să'l facă să iubească și să privească școala și pe învățător, ca pe niște factori binefăcători și destinați spre prosperarea și fericirea lui? Cui cade sarcina să facă pe părintele sătean să-și dea cu drag și cu iubire de inimă pe fiul seu la școală? Învățătorului!

Societatea este aceea care i-a încredințat această misiune și așteaptă reușita întreprinderii. Misiunea

aceasta este o însărcinare de confiență, pentru că toate interesele mari și sfinte ale societății se încredințează în mâinile învățătorului.

Ca să poată însă învățătorul triumfa și să ajungă la isbândă trebuie să posadă un tact și o manieră din cele mai dulci, mai afabilă și mai apropiată de inima poporului, prin care să-l poată face să iubească, să respecte școala, să se simțā atras de magnetismul ei folositor, și să jertfească cu voie pentru întreținerea ei.

Din aceasta decurge obligațiunea pentru dânsul de a nu se amesteca în afaceri, care pe de-o parte îi răpește un timp necesar școlii, ear pe de alta îl face odios înaintea poporului, ori îi poate compromite demnitatea morală a caracterului. Tot pentru același cuvânt învățătorul nu trebuie să ocupe funcțiuni publice, altele decât acelea compatibile cu cariera sa didactică.

Afară de aceasta ținerea regulată a oarelor de prelegere, aplicarea metoadelor celor mai bune, conduita sa în școală și în societate ca să nu aducă vr'o atingere prestigiului seu moral și vazei de care trebuie să se bucure; atitudinea sa imparțială și prudentă ferindu-se de ori-ce amestec în certele ce se ivesc câte-o dată în comună sau între părinții copiilor, a elevilor sei, pentru că el trebuie să aibă tot aceeași considerațiune și același devotament de părinte moral; toate acestea cum și altele de natura acestora sunt datorii sacre, pe care un învățătoriu conștiințios le păzește cu sfințenie; dar pe care, sunt și de aceia cari le nesocotesc, alunecând pe o pantă greșită, păgubitoare învățământului și jignitoare chemării învățătoresți.

Mentînându-se totdeauna pe un teren imparțial și în afară de certele de partid în popor, învățătorul poate și e chiar dator să lucreze fără preget, pentru a combate și a stârpi acest reu, dând societății, fără a impune, garanțiile unei serioase instrucțiuni și unei adevărate educațiuni morale și naționale. Dar „când vrei și stârpești un rău, zice Gladstone,

trebuie să-l lovești nu în manifestațiunile sale, ci chiar la rădăcină.”

Și cu regret accentuăm că rădăcina reului în cele mai multe cazuri se găsește tocmai la factorii conducători ai poporului, la preoți și învățători. Neînțelegerile, certele și sfășierile din popor provin adeseori din certele și neînțelegerile dintre preoți și învățători, ori din lipsa de tact și de maniere în tractarea cu poporul. Amestecul lor ca partizani ai unora dintre săteni, în contra contra altora la alegerile de antistii comunale, la reconstituirea comitetelor parohiale, jignind astăzi pe unii, mâne pe alții, are drept urmare că preotul nu-și capătă birul dela parochieni, învățătorul nu-și capătă salariul, poporul se instrăinează de școală.

În vederea relelor care turbură buna înțelegere în popor și cu tendința hotărâtă de a îndrepta lucrurile! P. S. Sa actualul nostru episcop diecesan Iosif Goldiș a făcut următoarea enunțare importantă în cuvântarea sa dela instalare, zicând :

„Căuta-voi ca toate părțile constitutive ale organismului nostru bisericesc să funcționeze în „deplină armonie; drept ce păgubitoarele neînțelegeri și certe mai ales între preoți și învățători, precum și între acestia și popor — le voi sbiciui fără cruțare.”

În timpul din urmă mai ales, unii învățători, în loc de a-și da silința ca să curme neînțelegerile și conflictele în societate, ei singuri le alimentează și le generalizează punând în primejdie interesele școlii, și paralizând funcționarea armonică a organismului constituțional bisericesc. Voiu să accentuez pornirea simptomatică, care, în urma unei inspirațiuni păcătoase, s'a manifestat în sinul corpului învățătoresc cu pretenția de a-se constitui ca element oșebit, ca societate a parte în organismul bisericeii.

Pe tema aceasta la alegerile trecute congrasuale s'au inițiat de cătră unii învățători din protopopiatul Aradului o agitațiune pentru a se alege deputați la congres și la sinodul eparhial oare-care persoane din învățători sub titlul de membri și reprezentanți ai corpului didactic. O agitațiune aceasta nepermisă în cadrul constituțiunei bisericești, căci „statutul organic” nu recunoaște decât două elemente constitutive în biserică, preoți și mireni, sau clerul și poporul, ear învățătorii nu ocupă poziție oșebită de ceea a mirenilor în biserică.

Este dar greșită și condamabilă pornirea lor separatistică, atât din punct de vedere constituțional bisericesc, cât și din privirea poziției și a chemărilor lor, care nu le îngăduie divisarea societății și provocarea factorilor cari susțin școala. Prin aceasta nu voiesc să zic, că învățătorii n'ar avé loc în corporațiunile bisericești, în sinoade și în consistorie, dar să nu se împună, căci aceasta nu se potrivește cu maniera și cu tactul pedagogic, ci alegerea să-o lase la chibzueala obștei.

Paralelă între etica mosaică și etica creștină.

Să nu gândiți, că am venit să stric legea și prorocii, n'am venit să o stric, ci să o plinesc. Mat. 5, 17.

Între religiunea creștină și între religiunea iudaică există atât de multe puncte de atingere, încât o înțelegere a adevărilor, propagate în creștinism, devine imposibilă în lipsa unei cunoașteri mai apropiate a principiilor prof-sate de judaism. Creștinismul a răsărit din judaism întocmai precum răsare și se desvoaltă plantele din rădăcinile lor. De aceea și formele vieții creștine în partea cea mai mare se găsesc implicate în manifestațiunea vieții religioase a Judeilor. Multe din ele sunt numai niște modificări făcute în spiritul nou al creștinismului și nici decum noue forme de viață. Nu pot fi deci nici principiile etice creștine străine cu totul sau chiar contrare celor din etica mosaică, ci ele vor forma numai o dezvoltare mai perfectă a acestora. Vorbind de mosaism, ca principiu religios, nu înțelegem numai legea lui Moisi strict luată, ci înțelegem și prefeți, ear' în sens mai larg, chiar și legea patriarhală, pentru-că între ele se află o legătură foarte intimă, completându-se împrumutat una pe alta. Mai virtos profetismul aprețiat după natura sa internă este o întregire a mosaismului, căci el ne interpretează felul, cum a decurs viața Judeilor după normele prescrise de legea lui Moisi.

E adevărat, că se găsesc și teologi ca Schleiermacher, cari afirmă cumcă creștinismul nu se razi-mă cu nimic mai mult pre judaism decât pre păgânismul culturai grece și romane. Creștinismul nu este o continuitate a judaismului sau o preformare a lui; judaismul e pus pe o treaptă egală cu păgânismul din punctul de vedere al creștinismului¹⁾ Contrar părerii acestuia Rothe atribue judaismului o importanță deosebită și în privința etică pune ambele testamente pe o treaptă egală.²⁾ Combinând însă vederile morale religioase cuprinse în testamentul nou cu cele din testamentul vechiu, ne vom convinge, că atât unul cât și altul sunt rătăciți în păreriile lor, pentru-că testamentul vechiu din punctul de vedere al valorii sale interne nici nu este deopotrivă cu testamentul nou și nici cu păgânismul culturai grecești și romane, ci el 'și are valoarea sa intrinsecă cu privire la educațiunea religioasă morală a omenimei. Scopul cercetărilor ce urmează este tocmai de a dovedi această valoare cu respect la principiile de viață morală a Judeilor și a Creștinilor.

I.

Înainte de a arăta referințele de viață internă a Judeilor, credem a fi mai nimerit să înșirăm nor-

¹⁾ Vezi scrierea sa: Christliche Sitte, Christlicher Glaube, §. 12.

²⁾ Rothe. Theol. Ethik. Ed. II. Tom. IV. pag. 17.

mele după cari se conduceau Judeii în purtarea lor față cu cei de alt neam. Combinând toate espunerile testamentului vechiu și comparându-le cu vederile exprimate de scriitorii păgâni ai Grecilor și Romanilor, va trebui să admită fie-cine, că aceștia sunt inferiori în modul lor de vedere cu privire la viața morală a omenimei. Anume Grecii și Romanii politeiști considerau pe cei de alt neam mai pe jos de ființa omenească. Ori-ce străin înaintea lor era o marfă bună de a o utiliza pentru scopurile proprii și a o arunca ca pe o unealtă netrebnică îndată ce numai e capabilă de a îndeplini serviciile cerute. Nu acestea erau însă și principiile de viață depuse în testamentul vechiu, căci acolo se predica iubire, îndurare și blândețe față de cel asuprit și nenorocit, față de veduve și orfani, față de străini și servi, ba chiar și față de animale.

Cu toate, că și la Judei a fost în us sclavagiul, totuși a fost de un caracter cu mult mai blând, decât la alte popoare. Când anume, și va fi luat începutul sclăvia la Judei, nu se poate constata cu siguranță, dar' ceea-ce se știe cu siguranță este: că sclavii și sclavele se socotesc ca avere a patriarhilor, cari îi întrebuițau la păzirea turmelor, la economia casnică și în resboiu (I Moise 12, 16; 14, 14—16; 24, 35; 26, 19. 32, 30, 43; 32. 5.) În modul de tractare a acestora aflăm mai multe dispoziții relativ umane. Așa se zice că de ar fugi vre un servitor dela domnul său, stăpânul la care a fugit să nu fie obligat a-l da îndărăt. Și servitorul are să se bucure de liniștea Sabbathului ca și ori-care. Dacă domnul seu i-ar scoate un dinte sau un ochiu cu voia, atunci să fie constrins a-i da drum liber, ér dacă s'ar întâmpla să moară din cauza aceasta, stăpânul seu să se pedepsească judecătorește. La prânzurile de jertfă poate lua și sclavul parte în măsură egală cu ceilalți. Dacă cumva stăpânul a dat sclavului său o femeie, după depărtarea sclavului femeia rămâne în posesiunea stăpânului, ear dacă a dat o sclavă de soție fiului lui, atunci după depărtarea soțului ea trece în posesiunea ficei stăpânului. Au fost și casuri, că sclavii au primit de soții chiar pre ficele stăpânilor lor, când aceștia nu aveau fii.

Legea mosaică da dreptul da a se pute elibera servul de stăpânul său tot la al șeptelea an, și de cumva nu voia să useze de acest favor al legii pentru această procedare a sa i-se găuria urechia, un semn de distincțiune deosebit.

Este un obicei oriental a folosi la curțile domnești prin haremuri bărbați castrați. Legea lui Moise oprește castrarea bărbaților ba chiar și a animalelor pe cuvântul, că ori-ce ciungărire a corpului constituie un păcat. Dacă, cu toate acestea, au obvenit casuri, că se aflau și la curțile ovrești persoane castrate, aceasta este de a se atribui împregiurării, că aceștia erau prinși din alte țeri în resboiele, ce le purtau Judeii cu popoarele din jur. (V. Moise 23. 2. 15, 16;

12. 12, 18; II. M. 21, 20. 4, 9, 6. 3. Chron. 8, 35. Moise 22, 24; 19, 18).

Fiind vorba de sclavii Judeilor, amintim, că străinii deveniau sclavii lor în urma resboaielor și a cumpărării prin bani, fiind constrinși a se supune tăierii împregiur. (I. Moise 14, 11. 14; 15, 3; 17, 12. 13, 23. II. M. 21, 4. 32. III. M. 25, 6. 44. IV. M. 31, 26—30. V. M. 20, 13—15; 21, 10. 11.) Evreul însă ajungea la această stare dejositoare prin vina sa proprie, anume: prin vânzarea de sine, prin datorii, furt și răpire. (II. M. 20. 2. 21, 7. 17. III. M. 25, 39. Neemia 5, 4—8. II. Imp. IV. Imp. 4, 1.) Dacă ajungea însă vre-un Iudeu în servitutea unui străin, legea prescria cumpărarea aceluia. (III. M. 25, 47. 58.)

O altă dovadă despre felul superior de concepțiune morală a Judeilor o aflăm cuprinsă în legea agrară, care prevede unele dispozițiuni foarte umanitare. Pentru a pune stavilă acumulării prea mari a averilor în mâna singuraticilor legea dispune: averile înstrăinate dela proprietarii lor originali au să se reîntoarne acestora în anul iubilar, adecă în al șeptelea și al cincizecilea au, cari se socotiau de ani iubilari. Nu mai puțin importantă este și dispoziția, în urma căreia se opria de a lucra pământul și a semăna în tot anul, pentru-ca astfel să li se dea săracilor posibilitatea de a aduna de pe câmp ceea-ce va produce pământul de sine. Ba încă legea mergea și așa departe, încât nu permitea posesorului să adune toate fructele pământului, ca să nu mai rămână nimic, ci demanda hotărît, ca să se lase și săracilor, cari apoi culegeau pe urma lor. Acestea dispozițiuni ale legii erau potrivite de a eschide ori-ce formațiune de proletarism. Ce deosebire între atunci și astăzi! Ce înalt este spiritul moral al mosaismului, pus față în față cu viața de mai târziu și mai virtuos cu cea de astăzi a Judeilor, cari au devenit o adevărată lepră pe corpul societății omenești!

Ce groaznică distanță între prescrierile legii și între formele de viață ale acestui popor! Se adevărește și aici cât e de debilă natura omenească, pusă alături cu sublimele idealuri morale.

Legea mosaică, ce o drept, predică iubirea de aproapei, dar această iubire nu este generalisată, ci este restrinsă la poporul jidovesc. În aceasta se găsesc exprimate cuvintele: „Să nu urești pre fratele teu întru inima ta, ci să mustrî pre aproapele teu, ca să nu porți păcat pentru d nsul. Și să nu fi resbunător și mânie să nu ții asupra filor poporului teu; ci iubeste pre aproapele teu ca pre tine însuși: Eu sunt Iehova. Legile mele să le păziți.” (M. III. cap. 19, V. 17—19.) Este adevărat, că din cele cuprinse în acest citat nu reese iubirea generală, ci numai iubirea celor de un neam, nici nu se propagă ura față de cei de neam străin, însă tacite se subînțelege. Aceasta suntem în dreptăți a o crede pe baza acelor locuri din sfânta scriptură, unde se spune expres, ca poporul sfint să nu

aibă nici o milă de cele 7 popoare; anume față de; Hetei, Gerghesei, Amorei, Cananei, Feresei, Hevei, Iebusei. Referitor la acestea se zice: „Și când Iehova, Dumnezeul teu, ți le va da în puterea ta, tu să le bați; să le perzi cu desevărire; legământ cu ele să nu închei și milă de ele să nu-ți fie.“

V. M. cap. 7. v. 2—3.) Chiar și pe Amalechitii, cari erau în Canaan, încă să caute a-i sterge de pe fața pământului. (M. V. c. 25, v. 19.) Tot astfel să exprimă și despre Ammoniți și Moabiți, când se zice în lege: „Să nu cauți pacea lor, nici binele lor, în toate zilele tale, în perpetuu.“ (V. M. c. 23. v. 6.) Inmediat după aceasta urmează însă cuviintele: „Pre Ed meu să nu-l urești, că el fratele teu este; pre Egiptean să nu-l urești, că străin ai fost tu în pământul său.“

Reese din acestea în mod destul de evident, că Iudeul privia ca de aproape al său numai pe cel de un neam și un sânge cu sine. Cam în o analoagă situațiune ne aflăm și față de vederile Romanilor, exprimate în citatul: „*Hostis apud majores nostros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus.*“ (Cicero off. 1, 12.) Literații rabini precum și societățile de apărare jidovesti caută din toate puterile a dovedi contrarul dela această părere. (Vezi: Die Principien.) În apărarea lor să razimă pe un loc din testamentul vechiu, unde se zice: „De vei întâlni boul neamicului teu sau asinul seu rătăcind, mână-l lui acasă. De vei vedea asinul celui ce te urește pe tine, că a căzut sub sarcina sa, ferește-te ca să nu-l lași pe acesta numai singur.“ (II. M. c. 23. v. 4—5.) Acestia susțiu că aici sub vrăsmaș se înțelege în general ori-cine. Punând însă în combinațiune locul citat cu cele ce premarg și cu cele ce urmează, nu mai încapă nici o îndoială, că aici numai de vrăsmașul din neamul jidovesc poate fi vorba și nici de cum de vrăsmașul din neam străin.

Stând astfel lucrul, urmează, că etica mosaică se mișcă pe terenul exclusivismului național și ca atare este o etică a egoismului, ținând de bun numai aceea ce se face în folosul poporului propriu și cualificând de rău numai ceea ce se săvârșește în detrimentul acestui popor. Față de cei de alt neam e permis însă a lucra ori-cum fără de a avea teamă, că vei fi condamnat, ori pedepsit de legea mosaică.

Intrând în cercetarea referințelor morale din viața familiară, amintim, că la Judei căsătoria nu era un act indisolubil ci se putea desface după libera voie a bărbatului. Toată formalitatea consta în aceea, că bărbatul da soției sale o carte de despărțire numită „libelum repudii“ care îi servia drept document de libertate și prin urmare de permisiune de a se căsători cu altul. Deși în cartea genesis este exprimat principiul monogamiei, Moisi în legea sa nu ia în privire căsătoria. Nefiind amintită expres Judeii crezură că el nu a fost contra poligamiei și așa esercitară poligamia sub cuvânt, că și proto-părinții lor Avram și Iacob încă avuseseră mai mul-

te femei. Posibil, că Moisi de aceea nu se ocupă în legea sa cu căsătoria fiind-că legea și așa era destul de aspră și el va fi avut temerea, că poporul cel cerbicos nu va putea suporta jugul cel greu și astfel va deveni ilusorică toată legea. Dar' nu atât poporul, cât mai virtuos regii erau cari țineau mai multe femei și prin asta influențau în mod demoralizator asupra poporului. Femeile însă nu aveau dreptul să dea bărbaților carte de despărțire. Prea de multeori se facea abus cu cărțile de despărțire. Preotul Iosif se despărți de prima sa soție din motiv „că nu-i plăceau moravurile ei.“ Cu toate acestea legea lui Moisi se deosebește de legile celorlalte popoare prin aceea, că ea oprește strict căsătoria între neamuri de aproape.

Cu privire la copii legea dispune, ca cel întâiu născut să aibă dreptul moștenirii, având a fi înscris în registrul familiar; de aci familiile, cari nu aveau copii erau foarte urgisite la poporul evreesc, pentru-că se zicea, cumcă astfel se perde neamul. Registrele familiare erau ca și cărțile morților la poporul egiptean, ele erau ceva specific jidovesc. Părinții aveau cel mai mare drept posibil asupra fiilor lor, precum și asupra întregii familii. Chiar și dreptul de a dispune de viața fiilor încă le era încredințat. (I. M. c. 21. v. 14, c. 38 v. 24). Pe de altă parte părinții încă erau deobligați a se îngriji de instruirea copiilor în iubirea și frica de Dumnezeu.

Cu toate că poziția femeii era superioară celei a femeii poporului elin, totuși și la poporul judaic femeia în casa părintească era privită ca și o servitoare; tatăl putea să-o vîndă cui voia ér' dacă rămânea orfană de toată fratele mai mare avea dreptul de a o mărita după cine voia el, fără de a-i mai cere și consensul ei. Femea nu avea nici un drept de moștenire. Intêmplându-se să fie deonestată, pedeapsa ei era moartea, pe când deonestătorului nu i se întêmpla nimica.

Și dacă se întêmpla, ca deonestata se nască o fată, ea era considerată cu mult mai deonestată, decât atunci, când naștea un fecior (IV. M. c. 30, v. 17. V. M. c. 22, v. 20. III. M. c. 12, v. 1—5). Ocupațiunea femeilor era redusă la lucrările casnice și anume la pregătirea îmbrăcamintelor și a mâncării și nu erau silite la lucrurile bărbătești, precum s'a întêmplat la alte popoare. Ele mâncau împreună cu bărbații și puteau să convingă cu acestia, nu erau eschise nici dela sărbătorile jidovești. În lege nu se cuprinde nici o îndatorire a femeilor față de slujba dumnezească, nu le era iertat să aducă jertfă, ba nici chiar intrare în templu nu aveau. Nici una din ocupațiunile mai nalte nu era rezervată pentru femei. Ce e drept ni se povestesc că s'au aflat și câteva femei, cari mâunate de impulsul lor intern se dedicau unor lucrări mai nobile. Așa erau femei, cari făceau lucruri de mână pentru trebuințele locurilor sfinte, cum era cortul mărturiei și templul. (II. M. c. 38, v. 8. I. Sam. c. 2, v. 22).

Omorul copiilor sau lăpădarea, erau pedepsile cu moarte. Dacă o femeie din negrija ei năștea un copil mort ea era dublu vinovată, deoparte fiindu-că omorise un copil ear' de altă parte, fiindu-că prin aceasta micșora neamul. În cazul, când la naștere viața mamei era în pericol se permitea omorirea copilului, dacă i se putea cumva vedea capul. Omorul copiilor cum era bunăoară la Spartani era ceva cu totul străin de simțămîntul poporului iudovesc. Femei stricate nu era permis se existe între israelitene și de cumva se întempla vre-un cas, o astfel de femeie era foarte aspru pedepsită.

(Va urma.)

Dr. Petru Șpan.

Muzica, arhitectura și pictura bisericească*)

Ideile santei noastre religii, predicate de Mântuitorul și Apostoli, și introduse în mințile oamenilor, nu puteau să rămână aici multă vreme în forma numai de concepțiuni mintale, ci ele aveau trebuință de un corp, trebuiau să fie înfățișate prin niște reprezentațiuni, împrumutate din domeniul artelor. Înșuși suvenirile persoanelor de stimă creștinească reclamau o formă reprezentativă în afară de mintea umană, și *pictura, musica, arhitectura* și celelalte măestrii au fost introduse în Biserica creștină foarte de timpuriu, pentru-ca fenomenele, sau produsele artelor să îndeplinească rolul lor dublu; adică, în mintea omului să ficeze tipul reprezentativ al ideii sau al suvenirii, iar în afară de mintea lui să înfățișeze tipul ideii, capabil de a ridica pe om iărăși la prototipul, de unde a plecat arta reprezentativă.

Muzica bisericească la începutul introducerii ei în creștinism era curat iudaică, și aceeași unisonie din sinagoge iudaice, în cari se cântau, sau mai drept, se cetiau psalmii lui David, forma și muzica primilor creștini, cari cetiau și ei în același mod și aceiași psalmi cu câte un „Κόρις ἐλέησον = Doamne miluește“ choral, sau cu sfârșitul versetelor din psalmi, repetite în chor, la început de către poporul întreg, iar mai pe urmă de către anumiți isonari, aleși dintre ceteții Bisericii, și ajuși a fi persoane specialiste și totdeauna alipite pe lângă primul cantor. Din secolul III-lea însă și cu întinderea creștinismului la alte popoare muzica primitivă creștinească începe a se despărți de cea iudaică și a se preface în muzică curat bisericească; și anume clericii Bisericilor din Antiochia, sau „privighi'orile Orientului“, cum erau ei numiți de către Bizantini, sunt primii reformatori ai muzicii creștinești, și dintr'o cetire cântată, acestia fac o cântare, propriu zisă, unde unisonia veche e păstrată numai

de către isonari, iar cantorul, sau psaltul, adică vechiul cântător de psalmi, își ia toată libertatea, sau dacă voți liberul arbitriu al vocii sale, pe care el de acum o modulează după sensul ideilor din psalmi, adăugându-se mai pe urmă la aceste și alte idei curat creștinești; adică ideile imnologice ale creștinilor. Dar să mai stăruim puțin în marginile acestui studiu asupra muzicii din creștinism spre a limpezi o cestiune, care la noi în mâinile multora a ajuns a fi un măr de discordie, și în cele două tabere de luptători muzicanți auzi zilnic: „Muzica Occidentului e măsurată, armonică, adevărată muzică“, sau de alta parte „muzica orientală e muzică bisericească“ și noi adăugăm, carea prin auz vorbește inimii, mișcă sentimentele, poate sub mânăuirea unui psalt înzestrat să provoace toate pornirile sufletesti ale omului, fără de a putea vorbi minții, fără de a adăuga o singură idee la suma cunostințelor omenești. Dar mai amărunit:

Muzica orientală e eșită din accentele unisonie și încă necoordonate ale nedisciplinatului asiat, care, dotat de o imaginațiune aprinsă și înarmat de niște foale pulmonare bine dezvoltate și un laring, capabil de tot felul de accente sonore, a trecut dela accente necoordonate la o muzică unisonă, ca cea iudaică, și de aici la modulațiunile cele mai varii și mai imaginare ale muzicii noastre bisericești, lăsând totdeauna artistului libertatea cea mai nețermurită. În aceste condițiuni fiziologico-psichologice s'a dezvoltat muzica noastră bisericească, începută de Vasiliu cu intenții eretice, și ficsată în sfârșit de către St. Ioan Damaschin, Cosma făptuitorul de cântări și alții cari, fiind creștini consumați în ideile și viața creștină, au compus mulțimea de imnuri din Biserica creștină, pe cari apoi le-au cântat, ajutați fiind de o parte de aprinderea imaginațiunii în producerea „facerilor“ sau a modulațiunilor muzicale, iar pe de alta parte — de capabilitatea organelor de execuțiune. Așa, că un muzicant bisericesc, capabil și priceput, mai fiind și inspirat numai de pietatea creștină, cântă în toată libertatea arbitriului său, producând, „facerile“, care îi impune natura ideilor, i-le crează imaginațiunea momentului și îl ajută organele de execuțiune. Afirmăm încă odată, că în muzica noastră bisericească libertatea arbitriului e hotărîtoare și chiar face podoba ei; și de aceea operele muzicale scrise sunt norme de cântare, respectabile numai pentru psaltul, care nu intrunește toate condițiunile psihologico-culturale, descrise de noi mai sus. Artistul cu cultură teologică, cu simț de pietate creștină și cu organe capabile, va fi totdeauna și trebuie să fie liber în „facerile“ sale muzicale, având ca restricții sau norme numai cadențele, sau exprimându-ne psălteste, „câtnând a eși totdeauna la „mărturei“, adică la aceea notă, carea a fost ficsată de densusul, sau de altul într'un moment de inspirațiune. Tot caractrul muzicii bisericești orientale o face imposibilă de a se ficsa și a

*) Ghenadie Enăcean, fost episcop al Rîmnicului.

rămâne neschimbată în notele scrise, fie ele și chiar cele orientale, dar cu atâta mai puțin în notele occidentale, numite și liniare. Și vorba, că muzica bisericească poate să fie transcrisă cu note liniare, e fără de înțeles practic, afară numai dacă se va găsi un mijloc, ca zborul și libertatea imaginațiunii să fie regulată de niște norme ale raționamentului, dar aici cuvântul hotărîtor îl au numai psihologii empirici . . .

În Europa cea disciplinată și cu o imaginațiune, controlată și reținută în sborul ei totdeauna de raționament, muzica începe cu măsură, și în mâna Grecilor ea ajunge a fi și chorală, iar după trecerea ei la occidentali se prefăce din chorală în muzică armonică și apoi instrumentală. Aici omul trăește în condițiuni climaterice deosebite, care deși i-a desvoltat plămânii, făcându-i capabili de mult aer — nu a înzestrat laringul cu aceea capabilitate de accente sonore și varii, ca la asiat, și din punctul de privire al organelor cântătoare, omul Europei e de parte de „priveghetoarea“ Antiohiei. Lipsa unor asemenea condițiuni fiziologice din organismul omului au făcut pe Părinții Bisericii apusene să introducă în Biserică organul în locul vocii omenești, iar controlul continuu al imaginațiunii artistului, precum și disciplinarea vieții Europeanului a dat naștere unei muzice măsurate, armonice, capabilă de accente ideale, cu un cuvânt: de a vorbi minții și a atinge sentimentele numai prin raționament, fără de a pute opera acele porniri sufletești, cari sunt proprii sufletelor nedisciplinate și oamenilor trăitori în niște stepuri. Tot în marginile acestor condițiuni s'a formulat și caracterul muzicii occidentale deosebit, ba ași pute zice: opus caracterului muzicii orientale. Plecând artistul muzicii occidentale dela un punct comun, adică inspirațiunea momentului; mergând apoi în calea modulațiunilor, sau „facerilor“ muzicale pe aripile unei imaginațiuni controlate ideile creștine și aici pentru muzicant sunt mobiluri, cari produc inspirațiunea momentului, dar instrumentul psihic al inspirațiunii e mai puțin aripat, decât în Asia, și chiar mai greoiu în evoluțiunile lui. Mai mult! Inspirațiunea, fiind odată produsă, artistul nu comtează mult pe repetiția și cu atât mai puțin pe emendarea ei. El caută a se folosi de moment și a ficsa prin semne sau note „facerile“ inspirațiunii, și aceasta ficsare europeanul o intinde nu ca asiaticul numai la cadențe, sau „mărturii“ ci urmărește „facerea“ și o prinde în toate accentele ei, dând câte o notă ficsă și neschimbătoare pentru fie-care accent sau nuanță de accent; și cu chipul acesta face din muzica sa o încorporare complectă a inspirațiunii venite, carea e ficsă și necapabilă de schimbări. Astfel fiind caracterul muzicii occidentale, ea devine capabilă de armonie și se poate cânta în chor, în adevăratul înțeles al cuvântului. Căci, trebuie să o recunoaștem, că armonia își poate avé locul numai acolo, unde nota e ficsă și distanțele dintre note măsurate, ca

în muzica occidentală; pentru ca cantorul, având în vedere nota „facerii“ artistului, să și poată în marginile măsurilor prestabilite lua nota corespunzătoare, ce aduce armonia. Mai mult! Neschimbabilitatea notelor din „facerile“ muzicii occidentale și măsură armonică dintre note, face ca, în esecutarea chorală a bucăților acestei muzici partidele să nu fie unisone, ca în muzica orientală, ci polisone, și fie care partidă chorală e o paralelă armonică, care produce nouă accente și variante, totdeauna ținute în măsură armonică și prestăblită a notelor.

De aceea avându-se în vedere condițiunile de formulare a celor două muzici bisericești, zic orientală și occidentală, mai luându-se în băgare de seamă, că, din cauza condițiunilor deosebitoare de formulare a muzicelor noastre bisericești, ele au caractere chiar opuse, că una, adică e lăsată în voia arbitriului omenesc, iar cealaltă supusă regulilor raționamentului; trebuie să recunoaștem, că aceste două muzici au câte o individualitate proprie, și de alta parte, că ele nu se pot contopi una în alta, sau servindu-ne de termeni muzicali, transcrie de pe un rând de note pe acela-lalt. Mai mult. Amândouă aceste muzici sunt bune și proprii pentru Biserică, totdeauna asemănat popoarelor, din cari Biserică se compune, și cercului muzical, în care trăesc aceste popoare.

(Va urma.)

Apărarea religiunii.

În București apare o foaie umoristică sub titlul „Moș Teacă“, la care scriu j.dovași și necredinciosi, bătându-și joc cu cel mai infam mod de religiunea creștină și de dogmele bisericeii.

În sedința senatului dela 13 Ianuarie st. v. P. S. S. Episcopul de Huși atrage atențiunea guvernului și special a d-lui ministru al justiției asupra imoralității propagate în societate, și întreabă, dacă nu se pot lua măsuri în contra unei publicațiuni, care și-a permis a insulta biserica și chiar pe însuși Mântuitorul nostru.

P. S. S. Episcopul nu se ridică în contra presei căci în majoritate ea aduce mult bine, dar se ridică în contra blasfemii acelei publicațiuni zise „Moș Teacă“.

Spune că a primit numeroase reclamațiuni de la locuitorii din arhia sa, cari l'au rugat a aduce la cunoștiința guvernului murdăriile acelei blasfemii, și atacurile necalificabile, aduse religiunii. P. S. S. reamintește că avem în adevăr libertatea presei, dar și ea își are marginea ei. Zice că par' că a suflat un vînt turbat în mintea tineretului. Taxează de infamii cele scrise de Moș Teacă. Termină, cerând intervențiunea parchetului (aplause).

D. M. Alexandrescu, tot în această cestiune cere a adăoga încă ceva pentru a dovedi ce nelegiuri se comit asupra temeliei noastre sociale. Oratorul atacă cu înverșunare pe cei ce nimic nu mai respectă; se merge, zice d-sa, până a se da în mâna copiilor cărți postale ilustrate cu figuri obscene.

D-sa spune că va adresa o interpelare pentru a dovedi dezastrul moral actual.

D general Manu spune, că reclamațiuni contra ziarului „Moș Teacă“ i s'au făcut și d-sale. D-sa zice, că a făcut morală autorului articolului în chestiune și că aș-

teaptă să vadă dacă se va mai repeta ceva la adresa religiei.

Dacă da, atunci d. ministru al justiției va ști să și facă datoria. (Aplause).

D. C. Disescu ia cuvântul și declară că presa trebuie să fie liberă în chestiunile politice.

În chestiunea atacurilor aduse religiei, declară că autorul articolului este un nemernic, un descreețat, și taxează fapta lui de miserabilă. Zice că dacă nu a luat nici o măsură contra nemernicului autor, aceasta este din cauză că crede că tortura conștiinței îl va roade vesnic, căci Dumnezeu e pre bun și îl va ierta (Aplause).

D-sa termină, spunând că va da un răspuns mai amănunțit când d. Alexandrescu își va desvolta interpelarea.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat mulțumește d-lui ministru al justiției, că a promis că va da satisfacțiune opiniei publice.

CALINDARIUL BISERICESC.

Luni 31 Ianuarie. Pomenirea Sfinților și de minuni făcătorii fără de arginți Chir și Ioan.

Sf. mucenică Atanasia și cele trei fiice fecioare ale ei Teodota, Teoctista și Eudoxia; Sfinții muceniți Victorin, Victor, Nichifor, Cladie, Diodor, Serapin și Papia cei din Corint; Sf. mucenică Trifina; Sf. noul mucenic Ilie Ardul.

Marti, 1 Februarie. Înainte serbarea Intimpinării Domnului și sf. mucenic Trifon.

Prea cuv. Petru cel din Galathia; prea cuv. Vendimian; prea cuv. păr. Vasilie Arhiepiscopul Tesaloniciului, prea cuviosul Timoteiu; sf. mucenic Tion; sf. mucenic Carion; Sf. mucenică Perpetua și cei împreună cu dânsa, Satir, Revcatu, Secund și Felicitate; Sf. noul mucenic Anastasie Naupliotul.

Mercuri, 2 Februarie. Intimpinarea Domnului nostru Iisus Christos, când l'a luat dreptul Simeon în brațele sale.

Sf. mucenic Agatodor; Sf. noul muc. Jordan Trapezunteanul; sf. noul muc. Gavril.

Joi, 3 Februarie. Sf. și dreptul Simeon și Anna prorocița; Sf. mucenici Adrian și Evvol; sf. mucenici Vlasie Bucol adica Boariul; profetul Azarie feciorul lui Addo; Pavel și Simon mucenicii; sf. Cladie.

Vineri, 4 Februarie. Prea-Cuviosul părintele nostru Isidor Pelusiotul; prea cuv. păr. Nicolae mărturisitorul Studitul; sf. mucenic Avramie, episcopul Arvilului din Persida; prea cuv. Ioan cel din Irinopol; sf. muc. Teoctist; prea cuv. făcător de minuni Iasim; sf. noul mucenic Iosif dela Halep.

Sâmbătă, 5 Februarie. Sf. mucenică Agata dela Panorm în Sicilia.

Sf. mucenică Teodula; prea cuv. Polieuct, patriarhul Constantinopolului; sf. muc. Antonie Atenianul.

Duminea Fiului rătăcit, 6 Februarie. Prea-cuviosul părintele nostru Vucol, episcopul Smirnei.

Sf. mucenic Iulian din Emasa; sf. mucenică Faustă, și sf. muc. Evilasie și Maxim; prea cuv. păr. Barsanufie; Cuv. păr. Ioan.

D I V E R S E.

* **Consistoriul plenar** în Arad este convocat pe Joi, 3/15 Februarie a. c. pentru numirea de protopop în cercul Belint, și luarea dispozițiilor pentru alegerile de deputați la sinodul eparchial.

* **„România Jună“** din Viena și-a constituit noul comitet în următorul mod: Președinte, med. Titu Perția. Vicepreședinte: jur. Caiu Brediceanu. Secretar I: techn. Romulus Pop. Secretar II: techn. Iosif Vancea. Cassar: med. Ricard Linche. Controlor: techn. Aurel Sancioli. Bibliotecar: techn. Ilariu Sassu. Econom: med. Ilie Ganea.

* **Dar pentru biserică.** Dlor Georgiu Frai și Mihai Szabo de relig. evang. cari din indemnulu pietăți a donat pentru biserică din Apateulu rom. 400 cor. le aducem mulțamită și pe această cale. Apateul rom. 27 Ianuarie (8 Februar) 1900. Stefan Fetul, paroch gr. or. rom.

* **Bal.** Credincioși bisericei române gr. or. V.-Velenze arangiază bal la 11. Februarie 1900 n. în sala Restaurantului lui Nicolae Budai din V.-Velenze strada Ciujului în favorul bisericei lor. Comitetul arangiator: Andrei Horvath președinte, Ioan Costa presed., Costa Dimitrie, Ionaș Ioan v. președ., Petru Stringău, Ioan Tocai cassari. Dimitrie Sime, Nicolae Pane notari, Georgiu Atim, Flore Avram maior doia. Controlori: Ioan Damsa, Ioan Moca, Georgiu Panea, Ioan Pogan. Inceputul la 7 oare. — Prețul de intrare 1 corone. Oferte generoase se primesc cu mulțamită și se vor cuita pe cale publică.

* **A apărut „Severina“** colecție de cântări compoziții de Ioan Vidu, care conține: 1. „Sus băieți“ cor pentru trei voci egale. 2. „Cântec de primavară“ cor pe trei voci egale. 3. „Sborul“ cor pe trei voci egale cu acompaniament de pian. 4. „Nainte Române!“ cor pentru 4 voci bărbătești. 5. „Sus opinecă“ cor pe 4 voci bărbătești. 6. „Andalusa“ cor pe 4 voci bărbătești cu acompaniament de pian. 7. „Lugojana“ cor mixt. 8. „Resunet dela Crișana,“ cor mixt cu solo de bariton. 9. „Resunetul Ardealului“ cor mixt cu solo de mezzo-sopran. 10. „Marșul lui Mihai-eroul“ Cor mixt cu acompaniament de pian. Prețul 6 coroane. Se poate procura la auctor în Lugos.

* **A apărut:** Extras din tarifele de postă și telegraf valabile dela 1 Ianuarie 1900. Fiind tarifele anterioare în multe privințe esențial schimbate în urma introducerii valutei de coroane, extrasul acesta e de cel mai mare folos pentru birouri și privați. Se poate procura dela librăria atchidiecesană în Sibiu, cu prețul de 20 fileri.

* **„Raportul Periodic Ilustrat“ al Librăriei diecesane din Caransebeș.** A apărut tocmai acum un bogat raport periodic despre cărțile, tipăriturile și mai ales despre ornatele și reuisitele bisericești aflătoare de vânzare la Librăria diecesană din Caransebeș. Administrațiunea acestei Librării poate servi On. public și comunelor bisericești nu numai cu lucrurile, ce se țin de tipografie și de librărie, ci ea și-a procurat totodată și un mare deposit de ornate și reuisite bisericești, care toate sunt lucrate din material solid și după ritul nostru ortodox. Acest „Raport Periodic Ilustrat“ se trimite la cerere gratuit ori și-cărui, dacă-l poștește.

* **Convocare.** Domnii acționarii ai institutului de credit și economii „Lipovana“ societate pe acții, se invită la a VI-a adunare generală ordinară care ae va ținea în 1 Martie n. a. c la 10 ore a. m. în localul institutului, opidul Lipova. Obiecte de pertractare: 1. Raportul direcțiunei pe al șeasdelea an de gestiune. 2. Raportul comitetului de supraveghiere. 3. Darea absolutoriului direcțiunii și comitetului de supraveghere (§ 26 din statute). 4. Deciderea asupra întrăbuințării profitului curat și fixarea dividendelor pro 1899. (§§. 26 și 46 din statute.)

5. Pertractarea eventualelor propuneri. (§. 26 lit. 9, din statute.) 6. Alegerea a 2 membri în direcțiune și a unui membru în comitetul de supraveghiere. Domni acționari cari voiesc a participa la adunarea generală, în conformitate cu § 16 din statute se avesează, a depune la cassa institutului acțiunile înainte de deschidere adunării generale. Lipova, 1 Februarie 1900. — Ales. Mocsonyi, m. p. președinte.

* **Necrolog.** Primim următorul necrolog: „Cu inimă înfrântă de durere aducem la cunoștință tuturor rudenilor, prietenilor și cunoscuților, că scumpa și în veci neuitata noastră fiică respective soră: Sidonia, elevă în clasa III. la școala de stat din Făget, după un morb relativ scurt, dar plin de suferințe, și-a dat nobilul și nuvinovatul său suflet în mâinile creatorului Marți la 18/30 Ianuarie 1900, la oarele 11 sara. Scumpele ei oseminte s'au așezat spre vecinica odihnă Joi în 20 Ianuarie 1 Februarie 1900 în cimiteriul ortodox român din Făget. Rachita în 20 Ian. (1 Febr.) 1900. Alexandru Jucu, ca tată, parochul ort. rom. al Rachitei, Versavia Jucu, născ. Sudresian ca mamă, dimpreună cu fiilor lor Ioan stud. cl. II. gimn. și Alexandru. Dormi în pace suflet blând!

Concurs.

Se escrie concurs pentru deplinirea parohiei vacante de clasa a II. din Jaca (Zsáka) — protopresbiteratul Orăzii-mari — cu termin de alegere pe 5/18 Martie 1900.

Emolumintele sunt: 1) Casa parochială cu supra edificatele și intravilanul, prețuită în 160 corone; 2) Pământ parochial arătoriu, fânaș și pășune 28 jugere 1388□ prețuit în 720 cor.; 3) Competința de bir 18 Hl. grâu de pâne 150 cor.; 4) Stolele dela funcțiunile obve-ninde după calculul mediu alor 5 ani din urmă 270 cor. Suma 1300 corone.

Contribuțiunea erarială după pământurile parochiale o solvesce comuna bisericească.

Mai departe în sensul §-lui 8 din regulamentul congresual pentru parochii, jumătate din venitul parochial compete văduvei preotese și orfanului, până la 28 Septembrie (11 Octobrie) 1900.

Totodată se notează că indivizii cu pregătiri pentru parochii de clasa primă vor fi preferiți.

Doritorii de a ocupa aceasta parochie sunt avisați a-și așterne recursurile ajustate cu documintele recerute și adresate comitetului din Jaca, subsemnatului protopop până în 2/15 Martie a. c., având până la alegere a-se presenta în vre-o Duminecă ori vre-o sârbătoare în Sânta biserică din comuna amintită, pentru de a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Comitetul parochial

În conțelegere cu: TOMA PACALA, m. p., protopop.

—□—

Cu provocare la concludul Veneratului Consistoriu aradan Nr. 22 Decembrie 1899 Nr. 8176/899, să escrie concurs pentru deplinirea parohiei a doua vacante de clasa a III-a din Berzova, protopresbiteratul Radnei, cu termin de 30 de zile dela prima publicare în foia oficială „Biserica și Școala.”

Emolumintele sunt: 1) 1 sesiune parochială de 32 jugere, prețuită de după arenda anuală cu un venit la an de 640 corone; 2) competința de pașune și pădure 30 jug., de unde preotul are a să provede cu lemne de foc; 3) stolele și alte venite usuat, prețuite în 200 corone.

Doritorii de a ocupa aceasta parochia sunt avisați a-și așterne recursurile lor adresate comitetului parochial din Berzova, subsemnatului protopop în Maria-Radna până la 24 Februarie (8 Martie) a. c., având până la acel termin a-se presenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sânta biserică din comuna pomenită, pentru de a-și arăta desteritatea în cele rituale.

Berzova, din ședința comitetului parochial, ținută în 19/31 Ianuarie 1900.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: VASILIE BELEȘ, m. p. protopop.

—□—

Petru îndeplinirea stațiunii învățătorești din comuna Pocola, în urmarea ordinațiunii Ven. Consistoriu Oradan din 13/25 Decembrie a. t. Nr. 1348 șc., se escrie concurs cu termin de alegere pe 12/24 Faur a. c. pe lângă următoarele emolumente:

1) În bani gata dela comuna 163 fl.; 2) Din fundațiunea Zacharie Mihoc 25 fl.; 3) Dela 70 case 10 cubule cucuruz à 5 fl. 50 fl.; 4) 16 metri lemne 32 fl.; 5) Pământul școlar cu venit de 30 fl.; 6) Venitul cantoral 3 fl.; de tot: 303 fl.

Să notifică, că alegândul învățătoriu are a învăța copiii școlari din Pocola de ambele confesiuni gr. or. și gr. cath., școala este a gr. orientalilor, dar pătind salariul frăț-este și copiii cu toții fiind numai pentru una școala și un învățătoriu, în ăst mod are a-și face datorința. Cantoratul îl va plini numai la bis. și credincioși grec. oriental.

Doritorii de a ocupa acest post până la 12/24 Faur a. c. au a și trimitte recursurile ajustate conform regulamentului la protopresb. Beiușului Elia Moga în Robogány.

Având recurenții până la acest termin a să presenta în vre-o Duminecă ori sârbătoare la sf. biserică, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Pocola, la 12/24 Ianuarie 1900.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: ELIA MOGA, m. p. protopresbiter în Beiuș

—□—

Pentru stațiunea învățătorească din comuna Dușești, protopresbiteratul Beiușului, la ordinațiunea Ven. Consist. Oradan din 6/18 Novembre Nr. 1105 șc. — se escrie concurs pre lângă salariu de 300 fl., și accidențiile din canterat.

Doritorii de a ocupa aceasta stațiune până la 19 Februar v. a. c. au a-și trimitte rugările la adresa comitetului parochial subscrisului protopresbiter în Robogány, până la 19 Februar, când se va ținea și alegerea a se presenta la sf. biserică din Dușești.

La dorința comitetului parochial din Dușești, pentru îndeplinirea definitivă o parohiei de acolo, se escrie concurs cu termin de alegere pe 19 Februar v. pe lângă următoarele emolumente: 1) Casa parochială cu 2 chilii și grădină s. a.; 2) 16 holde pământ parochial arătoriu și fânași; 3) Dela 150 case câte o măsură de cucuruz și una zi de lucru; 4) Stolele dela toate funcțiunile obve-ninde.

Doritorii de a ajunge la aceasta parochia de III. cl. până la terminul din sus au a-și trimitte recursurile subscrisului protopresbiter și a se presenta până atunci la S. biserică.

Robogani, 10 Ianuarie 1900.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: ELIA MOGA, m. p. protopop în Beiuș.

—□—